
ԻՐԱՎԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ

ԿՈՌՈՒԴՑԻԱՅԻ ԴԵՄ ՊԱՅՔԱՐԻ ՄԻԱՍՆԱԿԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՏՈՒԿ ՄԱՐՄՆԻ ՍՏԵՂԾՈՒՄԸ ՈՐՊԵՍ ԱՐԴՅՈՒՆԱՎԵՏ ՀԱՎԱԿՈՌՈՒԴՑԻՈՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ ՆԱԽԱԴԻՅԱԼ

ԱՐԱՄ ԱՅՎԱԶՅԱՆ

Այսօր Հայաստանի Հանրապետությունում կոռուպցիոն հանցագործությունների կանխարգելման, քննության, բացահայտման, այդ բնույթի գործերի նկատմամբ հսկողության, ինչպես նաև կոռուպցիայի հետևանքով տուժած անձանց իրավունքների և օրինական շահերի վերականգնման գործառույթներ են իրականացնում պետական տարբեր մարմիններ օրենքով իրենց «հատկացված» լիազորությունների շրջանակներում: Այսպես, կոռուպցիոն հանցագործությունների բացահայտումը և նախաքննություն իրականացնում են Հայաստանի Հանրապետության հատուկ քննչական ծառայությունը, Հայաստանի Հանրապետության կառավարության առընթեր ոստիկանությունը, Հայաստանի Հանրապետության ազգային անվտանգության ծառայությունը: Համապատասխան գործառույթներ ունի նաև Հայաստանի Հանրապետության կառավարության առընթեր պետական եկամուտների կոմիտեն: Կոռուպցիոն հանցագործությունների նախաքննության և հետաքննության օրինականության նկատմամբ հսկողությունը, ինչպես նաև կոռուպցիոն հանցագործություններով դատարանում մեղադրանքի պաշտպանություն իրականացնում է Հայաստանի Հանրապետության դատախազությունը: Պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմինների ու պաշտոնատար անձանց կողմից մարդու խախտված իրավունքների և ազատությունների առաջնային պաշտպանության գործառույթ իրականացնում է Մարդու իրավունքների պաշտպանը: Բյուջետային միջոցների և պետական ու համայնքային սեփականության օգտագործման նկատմամբ արտաքին պետական վերահսկողություն իրականացնում է Հայաստանի Հանրապետության Վերահսկիչ պալատը: Փողերի լվացման դեմ պայքարի շրջանակներում կասկածելի գործարքներն ուսումնասիրում և դրանց ստեղծման կամ կասեցման վերաբերյալ Հայաստանի Հանրապետության ԿԲ խորհրդին եզրակացություն է տրամադրում Հայաստանի Հանրապետության ԿԲ ֆինանսական դիտարկումների կենտրոնը: Ձեռնարկատիրության զար-

գացման և սպառողների շահերի պաշտպանության նպատակով տնտեսական մրցակցության պաշտպանումն ու խրախուսումը, բարեխիղճ և ազատ մրցակցության համար անհրաժեշտ միջավայրի ապահովումը, հակամրցակցային գործունեության կանխարգելումը, սահմանափակումը և նախազգուշացումը և տնտեսական մրցակցության պաշտպանության նկատմամբ վերահսկողությունն իրականացնում է Հայաստանի Հանրապետության տնտեսական մրցակցության պաշտպանության պետական հանձնաժողովը:

Պետական հակակոռուպցիոն ծրագրի իրագործման կազմակերպչական կարևորագույն միջոցներից է Հայաստանում կոռուպցիայի կանխարգելման, քննության և բացահայտման արդյունավետ քաղաքականություն իրականացնելու նպատակով կառուցվածքային հատուկ ստորաբաժանում՝ որպես առանձին պետական մարմին ստեղծելու գաղափարի իրագործումը: Այն կարող է անվանվել նախարարություն, կոմիտե կամ գործակալություն և ունենալ իր ներքին կառուցվածքային ստորաբաժանումները /գլխավոր վարչություն, վարչություն, բաժին, բաժանմունք/:

Գտնում ենք, որ նշված մարմնի ստեղծումը ներկա իրավիճակի հրամայականով է պայմանավորված և ծայրահեղ անհրաժեշտություն է: Այն կարող է հանդիսանալ կոռուպցիայի դեմ պայքարի պետական ծրագրի իրականացման գործադիր մարմին: Նրա նշանակությունը և դերն ավելի մեծ են, քան այդ կապակցությամբ եղած պատկերացումները: Առաջին հերթին, այդ մարմինը կոռուպցիայի կանխարգելման քաղաքականությունը մշակող, երկրի պետական կառավարման բոլոր ոլորտներում կոռումպացվածության աստիճանի, պատճառների և պայմանների վերաբերյալ հավաքած տվյալների վերլուծության հիման վրա հակակոռուպցիոն որոշակի միջոցառումներ կազմող, գործող օրենքներում և օրենսդրական ակտերում առկա, պետական ծառայողների չարաշահումները հնարավոր դարձնող հակադրությունների վերացման ուղիները որոշող մարմին պետք է լինի:

Խնդիրն այն է, որ կոռուպցիան դառնում է ավելի ու ավելի կատարելագործված, այդ իսկ պատճառով իրավապահ դատական մարմինները կոռուպցիայի հետ կապված բարդ գործերի հայտնաբերման ու քննման համար դառնում են անընդունակ: Ավելին, իրականության մեջ, որտեղ կոռուպցիան փթթում է, իրավական հարկադրանքի սովորական միջոցներն իրենք էլ հիմնովին կոռումպացվում են, արդյունքում նրանց կիրառման արդյունավետությունը շատ ցածր է: Նույնիսկ այն դեպքում, երբ կոռումպացվածության աստիճանի բարձրացումը Հայաստանում վերջին տասնամյակներում անզեն աչքի

համար ակնհայտ է, կոռուպցիոն իրավախախտումների բացահայտման դեպքերի քանակը նույն ժամանակամիջոցում լուրջ փոփոխությունների չի ենթարկվել:

Գործնականում տարբեր հեղինակների կողմից կոռուպցիայի դեմ պայքարի հետ կապված տրվել են տարատեսակ առաջարկներ, օրինակ՝ առաջարկվել է տարածքներում ստեղծել հակակոռուպցիոն խորհուրդներ և դրանց կազմում ընդգրկել տեղական կառավարման, դատախազության, իրավապահ, հարկային, ինչպես նաև ստուգման գործառույթներ ունեցող տարածքային կառույցների ներկայացուցիչներին: Այս առաջարկը հիմնավորվել է նրանով, որ ժողովրդավարության ապահովման ուղիներից մեկն էլ հնարավորինս մեծ շրջանակ ունեցող հարցերի լուծումը կամ գոնե քննարկումը տեղական ինքնակառավարման կառույցներին և տարածքային մարմիններին վերապահելն է. և նման աշխատառճը նպաստում է կոռուպցիոն երևույթների կանխարգելմանը: Մեկ այլ առաջարկ էլ վերաբերում է ոստիկանության տարածքային բաժիններում կոռուպցիոն հանցագործությունների բացահայտմամբ և քննությամբ զբաղվող հատուկ մասնագիտացված աշխատակիցներ կամ խմբեր առանձնացնելուն¹:

Մեր կողմից առաջարկված հատուկ պետական մարմնին որոշակի գծերով արտաքնապես նման, բայց միայն նման, մարմին ստեղծելու փորձ նախկինում կատարվել է: Այսպես, դեռևս 2004 թվականի հունիսի 1-ին Հայաստանի Հանրապետության նախագահը, ելնելով Հայաստանի Հանրապետության հակակոռուպցիոն քաղաքականության ամբողջական և արդյունավետ իրականացման նպատակով պետական լիազորված մարմինների գործունեության համադրման անհրաժեշտությունից և կոռուպցիայի առաջացման ու տարածման պատճառները վերացնելու, դրանց կանխարգելման ուղղությամբ տարվող պետական քաղաքականությունը կատարելագործելու նպատակով ընդունեց հրամանագիր՝ «Կոռուպցիայի դեմ պայքարի խորհուրդ ստեղծելու մասին»:

Դժվար է պատկերացնել ներկայացուցչական բնույթ ունեցող այդ մարմնի գործունեության արդյունավետությունը: Անորոշ և ոչ իրատեսական են խորհրդի աշխատանքների կազմակերպման իրավական հիմքերը և եղա-

¹ Տե՛ս ՀՀ զլխավոր դատախազություն. կոռուպցիոն հանցագործությունների բացահայտման և քննության առանձնահատկությունները, «Կոռուպցիոն հանցագործությունների բացահայտման և քննության մեթոդիկայի մի քանի հիմնախնդիրների մասին», **Գ.Խաչիկյան**, Երևան, 2009, էջ 173:

նակները: Պարզ չեն այդ մարմնի կողմից կայացված որոշումների իրագործման մեխանիզմներն ու երաշխիքները և դրանք չկատարելու իրավական հետևանքները: Վերը հիշատակված խորհուրդը, ըստ էության, կառուցողական պայքար չի կարող տանել կոռուպցիայի դեմ, քանի որ սահմանափակված են իրավիճակի վրա ազդելու ուղղակի լծակները: Այսինքն՝ տվյալ պարագայում այդ լծակներն իրականացվելու են անուղղակի՝ համապատասխան այլ մարմինների և կազմակերպությունների միջոցով, ինչը բացառում է համապատասխան գործունեության նկատմամբ անմիջական հսկողության իրականացման հնարավորությունը:

Հանձնաժողովի նախագահը և անդամները հանձնաժողովի աշխատանքներին մասնակցում են հասարակական հիմունքներով: Հանձնաժողովի որոշումներն ունեն խորհրդատվական բնույթ: Հանձնաժողովը հասարակական կազմակերպությունների մասնակցությամբ ձևավորել է տասներկու աշխատանքային խմբեր: Ընդհանուր առմամբ, աշխատանքային խմբերի գործունեությունը շարունակական չի եղել, ինչը հիմնականում պայմանավորված է եղել որակյալ կադրերով համալրված մասնագիտական անձնակազմի բացակայությամբ: Հանձնաժողովը, գործելով հասարակական հիմունքներով, հնարավորություն չի ունեցել ձևավորելու լիարժեք կարողություններ մասնագիտական գործունեություն ծավալելու համար: Հանձնաժողովի կազմը և քաղաքացիական միավորումների ներկայացուցիչների ընդգրկման մեխանիզմները բավարար հիմքեր չեն լիարժեք մասնակցային գործընթացի իրականացումն ապահովելու համար: Ավելին, հասարակական կազմակերպությունների առաջադրման քաղաքականացված մեխանիզմը խոչընդոտում է հանձնաժողովի գործունեությանը մասնագիտական ներուժի ներգրավումը: Հանձնաժողովը ֆինանսական միջոցների, ինչպես նաև մարդկային կարողությունների ու նյութական ռեսուրսների բացակայության պայմաններում հնարավորություն չի ունեցել ձևավորելու Հայաստանի Հանրապետության հակակոռուպցիոն ռազմավարության մոնիթորինգի ամբողջականացված համակարգ:

Չանդրադառնալով բազմաթիվ այլ հարցականների՝ կարծում ենք, որ հասարակական հիմունքներով գործող նման հանձնաժողովն ի գործու չէ անհրաժեշտ ծավալով և արդյունավետությամբ կատարելու կոռուպցիայի դեմ պայքարի ամենօրյա քրտնաջան, մանրակրկիտ, հստակ մասնագիտական գիտելիքներ և հմտություն պահանջող մեծածավալ, երկարաժամկետ և բարդ խնդիրները:

Միաժամանակ հարկ է նշել, որ այն երկրներում, որտեղ հակակոռուպ-

ցիոն ծրագրերի շրջանակներում միջոցառումների անցկացման, կորորինացման և վերահսկման գործառույթները դրվել են հասարակական հիմունքներով ստեղծված կառույցների վրա, անգամ ձևավորված օրենսդրական դաշտի բարենպաստ պայմաններում գործընթացն ունեցել է ծայրահեղ անարդյունավետ վախճան: Դրանով ոչ միայն ձախողվել է ծրագրային խնդիրների իրականացումը, այլև հիմնովին խաթարվել է մարդկանց հույսը հասարակության մեջ կարգ ու կանոն հաստատելու վերաբերյալ: Մասնագետների կարծիքով հակակոռուպցիոն ծրագրերի իրականացման հստակ և գործուն մեխանիզմների բացակայությամբ է պայմանավորվել հետխորհրդային հանրապետություններում, օրինակ՝ Վրաստանում, Ուկրաինայում, Ղազախստանում, դրական տեղաշարժերի աննկատելիությունը²:

Իհարկե, մեր երկրում գործող տարբեր իրավապահ մարմիններ, որոնց մասին արդեն իսկ նշվեց, ի թիվս այլ գործառույթների, իրականացնում են նաև գործառույթներ կոռուպցիայի հետ կապված, սակայն այդ գործառույթներն ընդամենը մի մասնիկն են կազմում այդ մարմինների տարաբնույթ գործառույթների համակարգում, ինչն օբյեկտիվորեն թույլ չի տալիս լիարժեքորեն ձեռնամուխ լինել հասարակական այդ չարիքի՝ կոռուպցիայի հիմնախնդիրների լուծմանն իր ամբողջ ծավալով:

Մեր խորին համոզմամբ այդ ամենը կարող է իրականացնել միայն և միայն զուտ դրա համար ստեղծված պետական կարգավիճակ ունեցող հատուկ մարմինը՝ օրենքով սահմանված լիազորությունների հստակ շրջանակներում՝ աշխատանքային խիստ ռեժիմով և գործելակերպով: Հակակոռուպցիոն այդ մարմինը պետք է հայտնի լինի հասարակությանը, և պետք է ապահովվի քաղաքացիների ազատ մուտքը դեպի այդ մարմին՝ ամեն մի դեպքի մասին հաղորդում տրամադրելու համար, որոնք կարող են դիտարկվել որպես իրավախախտում: Այս մարմնի աշխատակիցները կգրառվեն բացառապես կոռուպցիայի դեմ պայքարով, ինչի արդյունքում ձեռք կբերեն համապատասխան խորը մասնագիտացում և պատասխանատվություն կկրեն միայն հենց այդ ոլորտի համար: Ստեղծվելիք կառույցը կունենա լայն լիազորություններ պետական ցանկացած այլ մարմնի հետ փոխհարաբերություններում և կկարողանա առավել անկաշկանդ իրականացնել իր գործունեությունը: Եվ, վերջապես, նոր ստեղծվելիք կառույցում կարող են սահմանվել այնպիսի արտոնություններ

² Տե՛ս **Ծաղիկյան Ս., Սարգսյան Գ.**, Կոռուպցիայի հակազդման քաղաքականությունը, Երևան, 2010, էջ 177:

(անկախության բարձր աստիճան, բարձր աշխատավարձ, գործունեության գաղտնիություն և այլն), որոնք գերծ կպահեն աշխատակիցներին կոռուպցիոն բնույթի իրավախախտումներից: Այլ կերպ ասած, խոսքը վերաբերում է կոռուպցիայի դեմ պայքարի մի համապարփակ մարմնի մասին, որը կտարբերվի այլ մարմիններից ոչ թե «կոսմետիկական զանազան շղարշներով», այլ առանցքային գերնպատակով:

Նշված մարմնի ֆունկցիոնալ պարտականությունների մեջ կարող են մտնել հետևյալ լիազորությունները.

1. պետական կառավարման բոլոր ճյուղերի կոռումպացվածության մասին տեղեկությունների հավաքումը և վերլուծումը, դրանք ծնող պատճառների ուսումնասիրումը,
2. նորմատիվ ակտերի փորձաքննության անցկացումը նրանց կոռուպցիայի դրսևորման պայմանները բացառելու նկատառումներով,
3. քաղաքացիական հասարակության ինստիտուտների հետ համագործակցության կազմակերպումը, հակակոռուպցիոն ուղղվածություն ունեցող հասարակական կազմակերպությունների հետ համագործակցությունը,
4. աշխատանքը զանգվածային լրատվության միջոցների և բնակչության հետ, կոռուպցիայից տուժածների իրավական ծառայության ստեղծում՝ մշտապես գործող «թեժ գծերի» առկայությամբ,
5. գերատեսչական հակակոռուպցիոն ծրագրերին աջակցության ցուցաբերումը և վերահսկողության իրականացումը,
6. կոռուպցիոն իրավախախտումների վերաբերյալ բողոքների ընդունումը, քննարկումը և ընթացք տալը, կոռուպցիայի հակազդմանն ուղղված միջոցառումների մասին խորհրդատվությունը քաղաքացիներին և կազմակերպություններին,
7. կոռուպցիոն հանցագործությունների դեպքերի վերաբերյալ գործերով նախաքննության կատարումը,
8. արտասահմանյան պետությունների նմանօրինակ գործունեությամբ զբաղվող գերատեսչությունների հետ արդյունավետ երկկողմ, տարածաշրջանային ու միջազգային հարաբերությունների ստեղծում և պահպանում,
9. կոռուպցիայի սանձահարման հիմնախնդիրների մասին հատուկ և ուսումնաճանաչողական գրականության մշակում ու հրատարակում,
10. կոռուպցիայի դեմ պայքարի ծրագրի իրականացման ընթացքի

մասին հասարակությանն իրազեկելու համար պարբերաբար տեղեկատվության հրապարակումը³:

Ահա խնդիրների այն ոչ լրիվ ցանկը, որոնց իրականացումը կարող է դրվել կոռուպցիայի անգույս աճի կանխմանն ուղղված մարմնի վրա:

Մի շարք հեղինակներ թերահավատորեն են մոտենում մեր կողմից մատնանշված այդ պետական հատուկ մարմնի ստեղծման գաղափարին: Այդ հեղինակները բերում են խիստ իրարամերժ և հակասական հիմնավորումներ և իրենց մտահոգությունը հայտնում են՝ հետևյալ նկատառումներից ելնելով.

ա/ նկարագրված բնույթի կառույցներ արդեն իսկ կան, և եթե դրանց գործունեության մեջ, այնուամենայնիվ, առկա են լուրջ թերացումներ, ապա ելքը ոչ թե ճիշտ այդպիսի մեկ այլ խոցելի կառույց ստեղծելն է, այլ խորքային ու հիմնարար պատճառների բացահայտումն ու համակարգված վերացումը:

Մենք գտնում ենք, որ եթե այս կամ այն իրավապահ մարմինը, ի թիվս այլ գործառույթների, հավասարապես իրականացնում է նաև գործառույթ կոռուպցիայի դեմ պայքարի հետ կապված, ապա այդ պայքարի առումով ինչպե՞ս կարող է տվյալ մարմինը գործել այնպիսի արդյունավետությամբ, ինչպիսին կարող է լինել հենց միայն այդ նպատակով ստեղծված մարմինը: ՄԱԿ-ի «Կոռուպցիայի դեմ կոնվենցիայի» դրույթների առավել ընդհանրական վերլուծությունը թույլ է տալիս փաստել, որ միջազգային այդ փաստաթղթում հիմնական շեշտադրումը կատարվում է պետության օրենսդիր, գործադիր և դատական մարմինների կողմից քննարկվող հիմնախնդրի վերաբերությամբ միասնական քաղաքական կամքի դրսևորման անհրաժեշտության վրա: Քաղաքական կամքն առաջին հերթին պետք է արտահայտվի նորաստեղծ ոլորտում հակակոռուպցիոն մեխանիզմներ ստեղծելով: Համաձայն կոնվենցիայի նորմատիվ դրույթների՝ պետությունները, հենվելով ներքին իրավական սկզբունքների վրա, պետք է ստեղծեն մարմիններ, որոնք կիրականացնեն կոռուպցիայի նախագգուշացում, վերահսկողություն և համարժեք քաղաքականության համակարգում: Բացի այդ, պետությունը պետք է իրավական անհրաժեշտ մեխանիզմներով ապահովի այդ մարմինների գործունեության ինքնուրույնությունը:

բ/ Կոռուպցիայի դեմ պայքարի հատուկ մարմինների ստեղծման գաղափարով հիմնականում տարվել են զարգացող երկրները, մինչդեռ որևէ զարգացած երկրում ավանդաբար ձևավորված ու գործող պետական իրա-

³ Տե՛ս **Ծաղիկյան Ս.**, Կոռուպցիա: Պատճառները, հետևանքները, Երևան, 2002, էջ 58:

վապահ մարմիններից այդ գործառույթների իրականացումը չի վերցվել:

Փաստորեն մեր առաջարկին ընդդիմադիր հեղինակները նախ՝ խոստովանում են, որ իրոք կոռուպցիայի դեմ պայքարի հատուկ մարմինների ստեղծման գաղափարով անգամ տարվել են զարգացող երկրները, իսկ հետո՝ նշում, որ ավանդաբար ձևավորված ու գործող պետական իրավապահ մարմիններից այդ գործառույթների իրականացումը չի վերցվել: Այդ առումով առաջանում է բնական մի հարց. տվյալ դեպքում որքանո՞վ է արդարացված նոր, հատուկ մարմնի ստեղծումը, եթե դրա կողմից իրականացվելիք միակ գործառույթը զուգահեռաբար պետք է իրականացվի նաև իրավապահ մի շարք այլ մարմինների կողմից ևս:

զ/ Նոր կառույցի ձևավորումը կարող է հանգեցնել անհամարժեք եզրահանգումների, մասնավորապես կարող է այն տպավորությունը ստեղծվել, թե կոռուպցիայի դեմ պայքարի արդյունավետությունը թելադրված է հենց նոր կառույցի ձևավորմամբ:

Այս տեսակետի հետ մենք ևս համաձայն չենք, քանի որ նպատակը հստակ է՝ զանազան գործառույթներ իրականացնող տարբեր իրավապահ մարմիններից պարզապես «անջատվում է» կոռուպցիայի դեմ պայքարի գործառույթը, այն օրենքով տրվում է որոշակի մեկ մարմնի իրավասությանը, որն այլ որևէ տեսակի գործառույթներից «ազատ լինելու» պարագայում իր ամբողջ ներուժով պետք է պայքարի այդ բացասական երևույթի դեմ:

դ/ Նոր կառույցի ստեղծումը հանգեցնելու է բացասական հետևանքների. երբ արդեն իսկ գործող մարմինների լիազորությունները կտրուկ սահմանափակվում են դրանք այլ՝ առավել հուսալի կառույցի վերապահելու պատճառաբանությամբ, ապա դա առաջացնում է անհարկի տհաճ բարոյահոգեբանական մթնոլորտ: Արդեն իսկ գործող իրավապահ մարմնի աշխատակցի մեջ ձևավորվում է անլիարժեքության բարդույթ, վերջինս հստակ պատկերացնում է, որ իրեն անհամեմատ քիչ են վճարում, որովհետև առկա է անթաքույց կասկած իր գործունեության հուսալիության առնչությամբ:

Մեր երկրի պետական տարբեր մարմինների գործառույթների և լիազորությունների ծավալների, դրանց բնույթի և քանակի փոփոխությունները միշտ էլ վերանայվել են հասարակական կյանքի ժամանակի օբյեկտիվ թելադրանքի հունի ուժով, ինչն ուղղակի անխուսափելի իրողություն է: Օրինակ՝ տարիներ առաջ նախկին ներքին գործերի նախարարությունը վերաժվեց ոստիկանության, որից առանձնացվեց քրեակատարողական հիմնարկների գործունեության ապահովման և հսկողության գործառույթը, և այն օրենքով փոխանցվեց

արդարադատության նախարարությանը, իսկ հետագայում էլ ոստիկանությունից 2014թ. առանձնացվեց նախաքննություն իրականացնելու գործառույթը, և այն փոխանցվեց հատուկ այդ նպատակի համար ստեղծված քննչական կոմիտեին: Այդ նույն տրամաբանությամբ հարց է առաջանում. արդյո՞ք այդ կառուցվածքային փոփոխությունների ժամանակ չի եղել նշված այդ «անհարկի տեղում բարոյահոգեբանական մթնոլորտը» և «անլիարժեքության բարդույթը»: Կամ 2007թ. ստեղծվեց ՀՀ հատուկ քննչական ծառայությունը, որին վերապահված է ՀՀ քր. դատ. օր.-ով նախատեսված ենթակայությամբ հանցագործություններով նախաքննության կատարումը: ՀՀ հատուկ քննչական ծառայության քննիչը և դեռևս մինչև 2014թ. ոստիկանության կառուցվածքում գործող քննչական կառույցի քննիչը ՀՀ քր. դատ. օր.-ի տեսանկյունից հավասարազոր պաշտոնատար անձինք են եղել, սակայն բոլորին է հայտնի, թե ինչպիսի գերծայրահեղ անհամաչափություն կար այդ երկու կառույցների քննիչների աշխատավարձերի չափերի միջև՝ մինչև անգամ կրկնակի, եռակի տարբերությամբ, բայց նրանք նույն քննիչն էին դատավարության իմաստով, որոնք թեպետ քննում էին ենթակայությամբ տարբեր, սակայն, միևնույնն է, հանցագործության վերաբերյալ գործեր: Խոսելով պետական մարմինների գործունեության արդյունավետության բարձրացմամբ պայմանավորված փոփոխությունների մասին՝ հարկ է նշել նաև վերջին շրջանում կատարված փոփոխությունները: Օրինակ՝ 2014թ. տարածքային կառավարման և արտակարգ իրավիճակների նախարարությունները միավորվեցին՝ այդ մարմինների գործունեության արդյունավետության բարձրացման նպատակահարմարությունից ելնելով, իսկ 2016թ. այդ նախարարությունները կրկին առանձնացվեցին այդ նույն պատճառաբանությամբ: Նույն ընթացակարգերը տեղի ունեցան ֆինանսների նախարարության և պետական եկամուտների կոմիտեի պարագայում: Այս ամենը ևս մեկ անգամ փաստում է այն իրողությունը, որ ժամանակի պահանջարկի թելադրանքով պետական ապարատի տարբեր մարմինների, այդ թվում՝ իրավապահ, թե՛ կառուցվածքային և թե՛ ֆունկցիոնալ փոփոխությունները միանգամայն անխուսափելի են: Ուստի կոռուպցիայի դեմ պայքարի նպատակով մեր կողմից առաջարկվող հատուկ պետական մարմնի ստեղծման համար ընդամենը քաղաքական կամք է հարկավոր:

ե/ Կոռուպցիոն հանցագործությունների վերաբերյալ այսօր գործեր են քննվում ՀՀ հատուկ քննչական ծառայությունում:

Կոռուպցիոն բնույթի հանցագործությունների բացահայտման գործում հատուկ քննչական ծառայության դերը սահմանափակ է, քանզի այն՝ որպես

քննչական մարմին, իրականացնում է միայն նախաքննություն և չունի ինչպես օպերատիվ-հետախուզական գործառնությունների իրականացման լիազորություններ, այնպես էլ գործառնությունների այն ամբողջական իրավասությունը, որն առաջարկվում է մեր կողմից ստեղծվելիք հատուկ մարմնի գործունեության կապակցությամբ:

զ/ Ստեղծվելիք նոր կառույցը համալրվելու է մյուս իրավապահ կամ այլ մարմինների առավել փորձառու և հուսալի կազմից, ինչը ևս հանգեցնելու է այդ իրավապահ մարմինների աշխատանքի արդյունավետության նվազեցմանը⁴:

Տվյալ մտահոգության հետ կապված հարցի լուծումը, կարծում ենք, պետք է փնտրել ոչ թե այսօր մեր պետության համար ահագնացող չափերի հասած վտանգի դեմ պայքարելու նպատակով կառուցվածքային անհրաժեշտ բարեփոխումը կանխելու և խոչընդոտելու մեջ, այլ պետք է փնտրել սոցիալական, կրթական, գաղափարական ու բարոյափոխական մի շարք համալիր միջոցառումների կենսագործման մեջ:

Սակայն չպետք է ստեղծվի այնպիսի տպավորություն, որ առաջարկվող մարմինը կարող է դուրս գալ վերահսկելիության շրջանակներից: Օրենսդրական ամրագրմամբ հարկավոր է կարևորել և երաշխիքներ ստեղծել առ այն, որ կոռուպցիայի դեմ պայքարի մարմինն տրվող լիազորությունները պետք է համապատասխանեն մարդու իրավունքների միջազգային նորմերին, և որ այդ մարմինն ինքը գործի օրենքի սահմաններում, հրապարակայնորեն և հաշվետու լինի երկրի օրենսդիր մարմնին: Նշված մարմինն իշխանական կառուցվածքների կողմից որպես ճնշման գործիք օգտագործելը բացառելու նպատակով այդ մարմնի կառուցվածքում անհրաժեշտ է մտցնել մի շարք հակակշիռներ և զսպումներ՝ ղեկավարության նշանակումը և ազատումը, աշխատակիցների նյութական դրության բարելավումը, հասարակության հսկողությունը նրանց գործունեության նկատմամբ, պաշտոնյայի միջոցների, ծախսերի, եկամուտների վերահսկողությունը:

Կոռուպցիայի դեմ պայքարն արդյունավետ կդառնա միայն այն դեպքում, երբ այն լինի մշտական, համալիր և տարվի պետության և հասարակության ամբողջական ուժով: Անհրաժեշտ է և՛ նախագահի, և՛ կառավարության, և՛ պատգամավորների, և՛ դատավորների, և՛ իրավապահ մարմինների ղեկավա-

⁴ Տե՛ս ՀՀ գլխավոր դատախազություն. կոռուպցիոն հանցագործությունների բացահայտման և քննության առանձնահատկությունները, «Կոռուպցիայի դեմ պայքարը իրական բարեփոխումների համատեքստում», **Գ.Դանիելյան**, Երևան, 2009, էջ 131:

րության դրսևորած քաղաքական կամքը:

Կոռուպցիոն դրսևորումների նկատմամբ հաղթանակն անհնարին է սոցիալական պասիվության ախտով վարակված հասարակության մեջ: Սոցիալական այդ չարիքի հակաթույնը պետք է հասունանա մեր սրտերում և մտքերում: Չէ՞ որ ամեն ինչ սկսվում է յուրաքանչյուր որոշակի անհատից, նրա կաշառք չտալու ցանկությունից:

Գրականություն

1. ՀՀ Քրեական օրենսգիրք
2. ՀՀ Գլխավոր Դատախազություն. Կոռուպցիոն հանցագործությունների բացահայտման և քննության առանձնահատկությունները, «Կոռուպցիոն հանցագործությունների բացահայտման և քննության մեթոդիկայի մի քանի հիմնախնդիրների մասին», Գ.Խաչիկյան, Երևան, 2009
3. Ծաղիկյան Ս., Սարգսյան Գ., Կոռուպցիայի հակազդման քաղաքականությունը, Երևան, 2010
4. Ծաղիկյան Ս., Կոռուպցիա: Պատճառները, հետևանքները, Երևան, 2002
5. ՀՀ Գլխավոր Դատախազություն. Կոռուպցիոն հանցագործությունների բացահայտման և քննության առանձնահատկությունները, «Կոռուպցիայի դեմ պայքարը իրավական բարեփոխումների համատեքստում», Գ.Դանիելյան, Երևան 2009
6. Արա Քառյան. «Կոռուպցիա» բացատրական ձեռնարկ, Երևան, 2005
7. Մուրադյան Մ., Պետությունը և կոռուպցիան, սոցիալական հիմնախնդրի միջազգային և ներպետական իրավական լուծումները, ուսումնական ձեռնարկ, Երևան, 2012
8. «ՀՀ քրեական իրավունք. հատուկ մաս», Երևան, 2012:

ԱՄՓՈՓՈՒՄ

Հոդվածում ներկայացված են Հայաստանի Հանրապետությունում կոռուպցիոն հանցագործությունների կանխարգելման, քննության, բացահայտման, այդ բնույթի գործերի նկատմամբ հսկողության, ինչպես նաև կոռուպցիայի հետևանքով տուժած անձանց իրավունքների և օրինական շահերի վերականգնման գործառույթներ իրականացնող արդի ժամանակաշրջանի պետական մարմինների բազմազանությունը, առաջ է քաշվել կոռուպցիոն հանցագործությունների ամբողջ համակարգի կանխարգելման, քննության, բացահայտման նպատակով մեկ միասնական պետական հատուկ մարմնի ստեղծման գաղափարը՝ միաժամանակ հակափաստարկներ ներկայացնելով այդ գաղափարին հակադիր կարծիքներին:

Քանալի բառեր – պետական մարմին, գործառույթ, վերակազմավորում, հատուկ պետական մարմին, իրավասություն, կառուցվածքային փոփոխություն:

СОЗДАНИЕ ЕДИНОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО ОРГАНА ПО БОРЬБЕ С КОРРУПЦИЕЙ КАК НЕОБХОДИМАЯ ПРЕДПОСЫЛКА ЭФФЕКТИВНОЙ АНТИКОРРУПЦИОННОЙ ПОЛИТИКИ

АРАМ АЙВАЗЯН

В статье представлено многообразие государственных органов современного периода, осуществляющих функции по предотвращению, расследованию, выявлению коррупционных преступлений, контроль над такого рода делами, а также по реабилитации прав и законных интересов граждан, пострадавших вследствие коррупции. Выдвинута идея создания единого особого государственного органа по предотвращению, расследованию, выявлению всей системы коррупционных преступлений, в то же время приведены контр-аргументы, представлены противоположные этой идее мнения.

Ключевые слова – государственный орган, функция, реорганизация, специальный государственный орган, компетенция, структурное изменение.

A SOLE GOVERNMENTAL AGENCY FOR AN EFFECTIVE ANTI-CORRUPTION POLICY COMBAT

ARAM AYVAZYAN

Aram Ayvazyan, in this article considers the multiple present-day governmental sectors exercising the prevention, investigation, detection, control on different corruption activities, as well as the rehabilitation of the rights and legitimate interests of the victims of corruption. He highly advocates the creation of a sole governmental agency for the prevention, investigation, and detection of corruption crimes. At the same time, he presents counter arguments to the antagonists of this concept.

Key words – governmental sectors, function, reorganization, special governmental agency, province, structural change.